

MAGDALENA KACZOR

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0002-0166-7005

ZDZISŁAW PIETRZYK

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0002-5159-1037

Testament i registr rzeczy

Jakuba Pusłowskiego z 1638 roku

Rodzina Pusłowskich może poszczycić się osobami, które dzięki osiągnięciu wysokiego statusu materialnego były kolekcjonerami dzieł sztuki i kultury, źródeł historycznych, a także zajmowały się nauką. Byli to: Franciszek Ksawery Pusłowski (1806–1874), który nie tylko gromadził dzieła sztuki, lecz także posiadał gabinet chemiczny udostępniany warszawskim studentom^[1], Wojciech Pusłowski (1762–1833), marszałek szlachty powiatu słonimskiego, po dorobieniu się olbrzymiego majątku zgromadził w pałacu w Pieskach wyborne dzieła sztuki^[2]. Dzieło kolekcjonerstwa kontynuował wnuk Wojciecha, Zygmunt (1848–1913)^[3]. Był synem Władysława i Genowefy z Druckich-Lubeckich. Po śmierci męża (1859) Genowefa wraz z synami Zygmuntem i Franciszkiem wyjechała do Francji. Młodzi Pusłowscy otrzymali staranne wykształcenie w zakresie kultury i literatury – zapewne była to naukowa domowa, ponieważ brak informacji o ich formalnym wykształceniu. Zygmunt Pusłowski do końca życia wolał w piśmie używać języka francuskiego. Po podziale dóbr z bratem Franciszkiem^[4] Zygmunt Pusłowski został właścicielem obszernych dóbr, obejmujących m.in. Czarkowy, Kuczkuryszki z fabryką papieru, i pałacu w Warszawie. W latach osiemdziesiątych XIX w. zakupił dom przy

[1] S. Konarski, *Pusłowski Franciszek Ksawery*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 417.

[2] E. Rostworowski, *Pusłowski Wojciech*, w: tamże, s. 426.

[3] Tenże, *Pusłowski Zygmunt*, w: tamże, s. 427–429.

[4] Tenże, *Popioły i korzenie*, Kraków 1985, s. 402–403.

obecnej ulicy Westerplatte w Krakowie^[5] i przebudował go w stylu renesansowej willi. Odtąd Z. Pusłowski w swoich siedzibach w Krakowie oraz w Czarkowach, leżących w zaborze rosyjskim, gromadził dzieła sztuki i zbiory biblioteczno-archiwalne. Rodzinne archiwum i zbiory odziedziczył po Zygmuncie jego syn Franciszek Ksawery (1875–1968), który podarował willę w Krakowie wraz z jej zawartością Uniwersytetowi Jagiellońskiemu^[6]. Archiwum rodzinne Pusłowskich dotarło do Biblioteki Jagiellońskiej na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku i zostało udostępnione badaczom w 1999 r.

Pasją Z. Pusłowskiego była historia, a szczególnie genealogia. Z. Pusłowski napisał dzieje swojego rodu, które zostały opublikowane bez podania nazwiska autora przez A.A. Kosińskiego. Część opracowania odnosząca się do początków dziejów rodziny Pusłowskich do początku XVII wieku jest oparta na rodzinnej legendzie. Według Zygmunta Pusłowskiego, jego ród pochodził od legendarnego Monguda i posiadał włość na prawie dziedzicznym, która nie pochodziła z nadania. Zygmunt Pusłowski uważał, że jego protoplasta Mongud wywodził się z rodziny normańskiej i przybył na Litwę w XI–XII w.^[7]

Pierwsze historyczne wzmianki o rodzinie Pusłowskich znajdują się w Metryce Litewskiej. Rodzina ta, jak wiele innych, podzieliła się na kilka gałęzi. Jedna linia przyjęła herb Ciołek, natomiast główna linia herb Szeliga odmienny. Przed ostatecznym podziałem na różne linie członkowie rodu używali różnych nazwisk i przydomków, zwali się Mutewiczami, Mackiewiczami i Pouslejskimi.

Zygmunt Pusłowski zajmował się zbieraniem materiałów źródłowych do dziejów swojej rodziny. W archiwum rodu Pusłowskich^[8], które znajduje się w zbiorach rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, jest wiele oryginalnych dokumentów dotyczących tej rodziny, a także wypisów z archiwów i bibliotek. Zygmunt Pusłowski zatrudniał historyków do poszukiwań w archiwach, płacił im zaś w zależności od czasu spędzonego nad dokumentami oraz od efektu poszukiwań, tj. za każdy odnaleziony dokument dotyczący rodu Pusłowskich wypłacał premię. Gromadził także oryginalne archiwalia z okresu staropolskiego. Są to dokumenty, listy, inwentarze i testamenty. Wśród tego bogatego zbioru znajdują się pojedyncze materiały uzupełniające biografie znanych ludzi.

[5] A. Chwalba, *Ostatni salon PRL. Rzecz o Franciszku Xawerym hrabim Pusłowskim*, Warszawa 2015.

[6] M. Rostworowski, *Pusłowski Franciszek Ksawery*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 418–421.

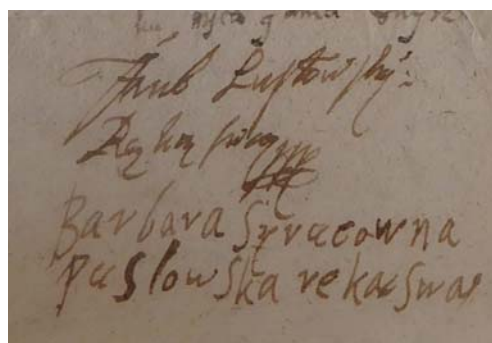
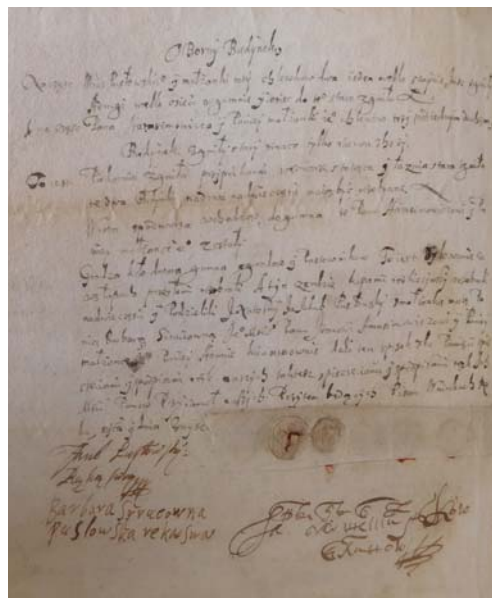
[7] A.A. Kosiński, *Przewodnik heraldyczny. Monografie kilkunastu znakomitszych rodzin, spis rodzin senatorskich i tytuły honorowe posiadających*, Kraków 1877, s. 499–506.

[8] Biblioteka Jagiellońska (dalej BJ), Przyb. 231–1271/99; I. Złot, „Spuścizna Rzeczypospolitej Obojga Narodów”. *Polskie, litewskie i białoruskie dziedzictwo pozostałe po rodzinie Pusłowskich*, „Nowa Biblioteka. Technologie Informacyjne i Media” 2017, nr 1 (24), s. 79–84.

Na podstawie zbiorów rękopiśmiennych znajdujących się w archiwum rodzinnym Pusłowskich możemy stwierdzić, że historyczne wzmianki o tym rodzie pochodzą z drugiej połowy XVI wieku. Pierwszą osobą z rodu Pusłowskich, o której w źródłach zachowały się pewne informacje biograficzne, jest Jakub Pusłowski^[9].

Jakuba Pusłowskiego można uznać za bu-downicznego znaczenia rodu Pusłowskich. Do jego biografii zachował się spisany własnoręcznie diariusz, odpis testamentu i odpis spisu inwentarza jego dóbr ruchomych i nieruchomości oraz wzmianki w źródłach. Jakub Pusłowski posługiwał się językiem polskim w mowie i piśmie. Zapewne znał też język ruski zarówno w mowie, jak i w piśmie, ponieważ w kancelariach Wielkiego Księstwa Litewskiego używano języka ruskiego. Od czasów Jakuba Pusłowskiego siedzibą rodową Pusłowskich była wieś Pieski w powiecie słonimskim. Pieski do rodu Pusłowskich zostały wniesione w posagu przez żonę Jakuba, Barbarę Syruciownę, córkę Adama, sędziego ziemskiego lidzkiego i Anny Kijaninów^[10].

W dokumentach z lat 1616–1624 znajdują się odpisy akt związanych z podziałem dóbr Pieski oraz Niwki między Harasimowiczami, Syruciami, Rogińskim i Rembowskiemi. Sytuacja prawna i majątkowa Piesek była dość zagmatwana, ponieważ spokrewnione rodziny Kijaninów, Harasimowiczów, Syrucioń, Rembowskich i Rogińskich stawały przed sądami w sprawie uregulowania statusu własnościowego tych dóbr. W aktach tych do połowy 1624 r. Barbara Syruciowna występuje

Własnoręczne podpisy Jakuba Pusłowskiego i jego żony Barbary z Syrucioń. Biblioteka Jagiellońska, Przyb. 232/99

[9] Z. Pietrzyk, *Diariusz Jakuba Pusłowskiego z lat 1611–1625*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 52: 2002, s. 119–130.

[10] BJ, Przyb. 231/99.

w towarzystwie rodziny Syruciów i jest pisana jako „Syruciówna”. Ostatnim znanym dokumentem, w którym Barbara Syruciówna występuje jako panna, jest dokument z 15 lutego 1624 r. dotyczący działu dóbr Pieski między Stanisławem Rogińskim, Anną Syruciówną Rogińską i Barbarą Syruciówną^[11]. W dniu 15 czerwca spisano inwentarz dóbr Sawin leżących obok Piesek i na dokumencie tym są wymienieni małżonkowie Jakub i Anna Syruciówna Pusłowscy^[12].

Majątność Pieski, Niwki, Tobolicze i posesję w mieście Zdzitowie Jakub i Barbara Pusłowscy wspólnie jako małżonkowie wykupili od rodziny i stali się właścicielami. W dniu 20 lutego 1633 r. dobra te nabył za 20 tysięcy złotych Paweł Sapieha, podkanczerzy Wielkiego Księstwa Litewskiego, który odstąpił im wówczas dobra te w dzierżawę za 15 tysięcy złotych. Po spłacie tej sumy majątności te miały wrócić do Pusłowskich^[13].

Z dokumentów zgromadzonych przez Z. Pusłowskiego wynika, że Jakub Pusłowski wstąpił w związek małżeński z Barbarą Syruciówną między 15 lutego a 15 czerwca 1624 r. O życiu Jakuba Pusłowskiego z okresu jego młodości mamy wiadomości zawarte w jego diariuszu, natomiast nic bliższego nie wiadomo o Barbarze Syruciównie. Była córką Adama, sędziego ziemskiego lidzkiego. Posiadała zapewne wykształcenie na podstawowym poziomie. W aktach występuje z własnoręcznym podpisem w alfabecie łacińskim^[14].

Barbara i Jakub Pusłowscy dochowali się sześciorga dzieci – trzech córek i trzech synów. W testamencie Jakub Pusłowski rozporządzeniem woli chciał, by niepełnoletni jeszcze wtedy synowie się uczyli i by środki na to przeznaczyć z jego spuścizny. Córkom zaś przyznał sumy posagowe. Jakub Pusłowski spisał testament 27 kwietnia 1638 r., a już 15 maja 1638 r. woźny sądowy powiatu słonimskiego Jerzy Zawingirowski w towarzystwie szlachty wprowadził w posiadanie dóbr Pieski Barbarę Syruciównę według testamentu jej męża. Z tych dwóch dokumentów wynika, że Jakub Pusłowski zmarł krótko po sporządzeniu testamentu między 27 kwietnia a 15 maja 1638 r.

Żona Jakuba Pusłowskiego, Barbara z Syruciów, wyszła po raz drugi za mąż za Jana Gabriela Świdłę. Zmarła po 14 lutego 1665 r. Synowie Jakuba Pusłowskiego po dojrzeniu do pełnoletności procesowali się z ojczymem o dobra w latach 1649–1671^[15]. Zapewne najstarszym z synów był Jacek wymieniony w testamencie jako pierwszy, a najmłodszym Kazimierz wymieniony jako trzeci. Jacek Pusłowski zmarł w 1686 r. Był ożeniony z Marią Wołochowicz. Drugi syn, Bartosz, został dominikaninem i w zakonie przyjął imię Ambroży. Był tytułowany doktorem teologii, ale nie wiadomo, gdzie ten stopień naukowy uzyskał. Pełnił funkcję przeora klasztorów dominikanów

[11] BJ, Przyb. 233/99.

[12] BJ, Przyb. 233/99.

[13] BJ, Przyb. 233/99 – dokument datowany: Olszany 20 II 1633 r.

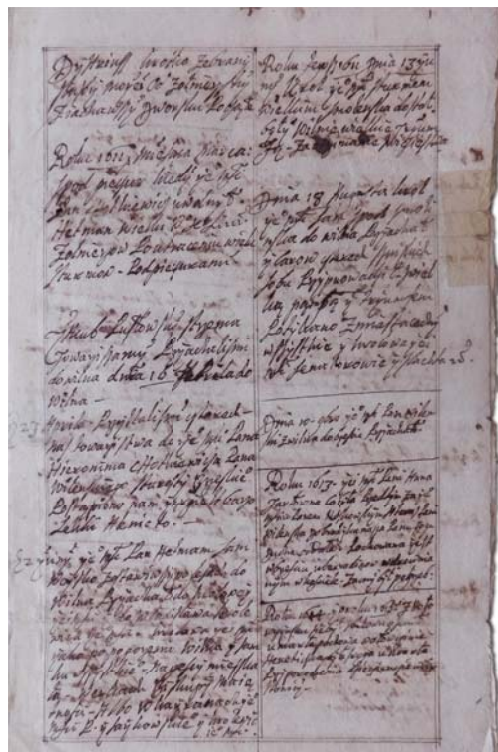
[14] BJ, Przyb. 233/99 – dokument z 5 XII 1637 r. – „Barbara Syrucówna Pusłowska reka swa” – podpis wskazuje na niezbyt wyrobioną rękę.

[15] BJ, Przyb. 235/99.

w Trokach i Wilnie; żył jeszcze w 1706 r. Najmłodszy Kazimierz Michał zasłynął w służbie publicznej i wojskowej. Kontynuował ojcowskie dzieło umacniania znaczenia rodu Pusłowskich. Uczestniczył w wojnach z Kozakami, miał wyróżnić się w bitwie pod Beresteczkiem. Brał udział w bitwach pod Prostkami, Chocimiem i Żwańcem, dosłużył się godności pułkownika husarskiego. W 1676 r. został podstolim rzeszyckim, a także tytułowany był chorążym pińskim. Zmarł, jak wynika z zachowanego testamentu i jego odpisu, między 20 maja a 31 sierpnia 1696 r.^[16] Synowie Jakuba i Barbary Pusłowskich byli zapewne wówczas małymi dziećmi. Zapis w testamencie imienia drugiego syna Bartosz, a nie Bartłomiej wskazuje, że był on małym dzieckiem.

O córkach Barbary i Jakuba Pusłowskich posiadamy zdecydowanie mniej informacji. Mariana została żoną Jakuba Kosmowskiego, Zofia – Samuela Makarewicza, a Teresa – Kazimierza Wiszniewskiego.

Z testamentu i inwentarza dóbr wynika, że Jakub Pusłowski stał się szlachcicem posesjonatem w dobrze prosperującym majątku, w którym zatrudniał służbę. Był dobrze ocenianym w kręgach możnych. Pełnił funkcję owiesnego Jego Królewskiej Mości, a król Władysław IV nadał mu starostwo okszałyńskie^[17]. Posiadał gotówkę i był wierzycielem dla wielu sąsiadów, kupców, a nawet poddanych. Jego

Jedna z rękopiśmiennych kart diariusza Jakuba Pusłowskiego. Biblioteka Jagiellońska, Przyb. 232/99

[16] BJ Przyb. 236/99, Przyb. 326/99. Kopia testamentu K.M. Pusłowskiego aktykowana 31 sierpnia 1696 r. określa go jako zmarłego. Błędna jest informacja o śmierci K.M. Pusłowskiego w 1697 r. w *Przewodniku heraldycznym* A.A., Kosińskiego, dz. cyt., s. 503.

[17] BJ, Przyb. 233/99 – dokument wystawiony przez króla Władysława IV w Grodnie 18 grudnia 1636 r.; in dorso opis XVII-wieczną ręką: „1636. Przywilej Króla JMCi Władysława Polskiego i Szwedzkiego na Starostwo okszałyńskie JM Jakubowi Pusłowskiemu”.

wierzytelności przekraczały o ponad 2300 złotych jego długi. Miał bogate stroje i wyposażenie domowe oraz gospodarskie. Posiadał liczny inwentarz żywy, w tym kilkanaście koni, oraz prawie 30 krów, dwa woły i stadko owiec.

Testament i inwentarz dóbr Jakuba Pusłowskiego są dokumentami zamykającymi doczesną jego wędrówkę. Wraz z wcześniej opublikowanym diariuszem stanowią materiał do budowania udokumentowanych dziejów rodu Pusłowskich w pierwszym pokoleniu panów na Pieskach. Testamenty w ostatnich latach stały się popularnym obiektem badań. Opiswane są pod względem formalnym, prawnym, badane są różnice stanowe sporządzających akt ostatniej woli^[18]. W naszym przypadku najważniejszym jest przekaz dotyczący stanu posiadania Jakuba Pusłowskiego jako osoby kładącej podwaliny pod znaczenie rodu Pusłowskich.

Testament i inwentarz Jakuba Pusłowskiego jest zachowany w kopii XIX-wiecznej sporządzonej z ksiąg ziemskich słonimskich za lata 1638–1639^[19]. Tekst testamentu poprzedza preambuła pisana po rusku, podobnie jak i zakończenie dokumentu formuła prawna jest w języku ruskim^[20], które zostały pominięte. Przygotowując tekst testamentu i inwentarza, zastosowano zasady wydawnicze zawarte w *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku* pod red. K. Lepszego, Wrocław 1953. Modernizację ograniczono do niezbędnego minimum, mając na uwadze, że tekst jest XIX-wiecznym odpisem i nie ma pewności, czy jest wierny. Wszystkie uwagi w nawiasach kwadratowych pochodzą od wydawców.

TESTAMENT JAKUBA PUSŁOWSKIEGO

[k. 1v] Ponieważ na tym mizernym padole mieszkania naszego świecie, nie masz nic pewniejszego nad śmierć, a nic zaś niepewniejszego nad godzinę jej, która zawsze na grzesznego człowieka dybie i bez wieści pożywa i gdy na niegotowego trafi, tedy i duszy zmarłego ciężko czyni i między pozostałymi sukcesorami o ubogi zbiór zeszłego, gniewy, swary, niesnaski a podczas uchowaj Boże i zabójstwa przynosić zwykła, czemu zabiegając ludzkim rozumem

[18] Ostatnio publikowane są katalogi testamentów, tamże znajduje się literatura dotycząca tego rodzaju źródła: *Testamenty mieszczan warszawskich od XV do końca XVII wieku. Katalog*, oprac. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, K. Warda, Warszawa 2010; *Testamenty w księgach wileńskich z XVI i XVII wieku. Katalog*, oprac. K. Frejlich, Warszawa 2017. Niezwykle cennym do niniejszego tematu są prace białoruskich badaczy w tym: *Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другої паловы XVI ст. (з актавых кніг Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі)*, складальнікі: А.Ф. Аляксандрава, В.У. Бабкова, І.М. Бобер, пад нав. рэд. А.Б. Доўнара, Мінск 2012.

[19] Ze względu na trudny w ostatnich latach dostęp do zbiorów na Białorusi nie udało się skonfrontować odpisu z ewentualnym zapisem w księgach w Państwowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku.

[20] BJ, Przyb. 233/99.

jest wynajdziono, aby każdy pobożny, chrześcijański człowiek wczas za dobrego zdrowia i zupełnych zmysłów swych pismem przez testament ostatnią wolą swą objaśniał, czym i swej duszy letko czyni i pozostałym pokój i zgodę zostawuje, to wszystko ja Jakub Pusłowski ziemianin JKM p[owia]tu słonimskiego, owiesny JKM W[ielkiego]o Ks[ię]stwa L[itewskiego]go przed oczyma mając, a z łaski Bożej lubom to na ten czas chorobą złożony jest, jednak przy dobrym rozumie i zmysłach będąc, umyśliłem przez ten testament ostatniej woli mej, wolą moją objaśnić i tak ją zaczynam.

Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, Boga w Trójcy jedyne go wierzę i wyznawam w kościele powszechnym rzymskim i wierze jego, w którejem się z łaski Bożej urodziłem, umieram. Bogu duszę moją, grzeszną niestetyż, zawsze oddaję, a cielsko robactwu w grob brzydki do pogrzebu małym kosztem w kościele berezieńskim^[21], w województwie brzeskim leżącym, w sklepie, który ma mi być zmurowany wrzucone. Opiekuna tegoż Boga, małżonke mej miłej i potomstwu memu zostawuję, wiary ojcowskiej przykazania i dróg bożych, aby strzegli upominam i proszę, to im pierwsze błogosławieństwo ojcowskie i bogatą ojczyznę zostawując, a Jaśnie Wielmożnego Jego Mści Pana Mikołaja Tryzny^[22] podskarbiego ziemskiego i pisarza W[ielkiego] Ks[ię]stwa L[itewskiego]go pana i dobrodzieja mego miłościwego, któregom ja po wszytek czas [k. 2r] żywota mego znałem ku sobie wielką miłościwą łaską tejże pewien będąc, że i po śmierci mej małżonke i dziatkom moim miłościwym Panem opiekunem i obrońcą od wszelakich krzywd być zechce, o co ja J[e]go M[o]ści pilno i uniżenie prosząc, naznaczam, a przy J[e]go M[o]ści zem też znałem wielką ku sobie zawsze przyjaźń i życzliwość Jego M[o]ści Pana Pawła Suchodolskiego^[23] podstarościego grodzkiego wołkowyskiego, tak też Jego M[o]ści Pana Stanisława Sirucia^[24], szwagra mego a rodzonego brata małżonki mej proszę i za opiekuny naznaczam i pewienem też tego po łasce Ich M[o]ści, że jako za żywota mego mnie chętliwymi się stawili, tak i po śmierci mej też przyjaźń swą ku małżonke i dziatkom moim oświadczą i w potrzebach ich nieodbięją, a ubogim zbiorem moim, który z łaski Bożej a pracowitej i wiernej wysługi mej przystojnie za staraniem moim nabył, tak dysponuję: iż cośmy byli spólnie z miłą małżonką moją panią Barbarą Siruciówną za spólne pieniądze nasze u Jego M[o]ści Pana Stanisława Sirucia i paniej małżonki Jego M[o]ści Jej

[21] Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Berezie Kartuskiej miał być ufundowany w 1471 r., w drugiej połowie XVI w. przejęty przez różnowierców, ponownie katolicki od ok. 1610 r.

[22] Mikołaj Tryzna (zm. 10 X 1640) h. Gozdawa, od 1608 r. podkomorzy słonimski, kuchmistrz litewski od 1623, podskarbi wielki litewski 1635, poseł na sejmy.

[23] Paweł Suchodolski (zm. 1659), h. Pobóg, pisarz ziemski wołkowyski, elektor króla Jana Kazimierza z województwa nowogrodzkiego.

[24] Stanisław Syruc h. Doliwa, syn Adama.

Mość Paniej Heleny Suchodolskiej^[25] majątność nazwaną Pieski Stare i Nowe^[26], Niwki^[27], Sawin^[28] i z mieszczanami w mieście JKM Zdzitowie^[29] mieszkającymi w powiecie słonimskim leżącą prawem wieczystym kupili, a potem znowu będąc my pilno potrzebnymi summy pieniędzy i niemogąc jej znikąd inąd nabyć, musieliśmy znowu tę majątność Pieski Jaśnie Wielmożnemu Panu JM Panu Pawłu Sapiezie^[30] podkanclerzemu W[ielkiego] Ks[ięstwa] L[itewskiego] za dwadzieścia tysięcy złotych takowem że prawem wieczystym wszystkie tę majątność sprzedać, a potem znowu JM Pan podkanclerzy też majątność Pieski od nas kupioną mnie i małżonce mej w spolnej naszej sumie pieniędzy, to jest piętnastu tysięcy złotych prawem zastawnym puścił i te swoje prawo zastawne nam dane na urządzie grodzkim oszmiańskim zeznał, na której tej majątności Pieskach, ja Pusłowski na swą stronę półosma tysięcy, a druga półosma tysiąca złotych małżonka moja mamy, którą tą półosma tysiąca złotych swoje tak dysponuję, kiedy sukcesorowie godnej pamięci JM Pana podkanclerzego przed dojściem lat synów moich oddadzą, tedy ta wszytka suma i moja połowica w dyspozycjej miłej małżonki mej ma być, od której ona biorąc pożytek roczny, ma na naukę i odzienie synów moich Jacka, Bartosza i Kazimierza nakładać, a za dojściem lat onych każdemu część równą z tej sumy mej na troje ją rozdzieliwszy, na równe części podzielić ich ma, a jeśliby tej sumy po dojściu lat synów moich sukcesorowie [k. 2v] JM Pana podkanclerzego nie oddali i ta majątność Pieski w dzierżeniu małżonki mej miłej była, tedy za dojściem lat synów moich miasto gotowej sumy półosma tysięcy złotych ma im miła małżonka moja połowicę tej majątności Piesek ustąpić, a oni to wzięwszy w possessję swą, mają między sobą na trzy części podzieliwszy, aż do oddania sobie półosmiu tysięcy złotych spokojnie dzierżeć, to jednak waruję, że tak po ujęciu jako i na potym matki swej a miłej małżonki mej ani liczby zdzierżenia tej połowice majątności Piesek słuhać i żadnej trudności zadawać nie mają, a co się tkanie drugiej połowicy tej majątności Piesek w drugiej półosmiu tysięcy złotych, która ta suma jej miłej Paniej małżonki mej należy, z której ona względem tego,

[25] Helena Suchodolska – żona Stanisława Syrucia, występuje w dokumencie z 20 lutego 1633 r. W dokumencie są wymienieni: Stanisław Adamowicz Syruć, brat Barbary Syrucioówny Pusłowskiej, mąż Heleny Suchodolskiej; Jan Syruć, brat Barbary Pusłowskiej; Hanna Syrucioówna, żona Stanisława Rogińskiego; Helena Syrucioówna, żona Krzysztofa Rembowskiego.

[26] Pieski (Pieski), wieś położona na pld. wsch. krańcu Jeziora Czarnego, ok. 30 km na pld. wsch. od Kossowa.

[27] Niwki – na miejscu wsi Niwki w 1958 r. powstało miasto Biełoozersk. Sąsiaduje bezpośrednio z m. Piaski.

[28] Sawin – wieś położona ok. 5 km na zach. Piasków.

[29] Zdzitów – miasteczko nad Jeziorem Sporowskim w powiecie słonimskim, w okresie Rzeczypospolitej było starostwem niegrodowym.

[30] Paweł Stefan Sapieha (1565–1635), h. Lis, koniuszy wielki litewski 1593, podkanclerzy litewski 1623, poseł na sejmy.

że tę sumę ma sobie ode mnie darowaną, ma trzy córki moje z nią spółdzone Maryankę, Zophię i Tereskę, według kondytii i przemożenia swego szlacheckiego dając je zamąż albo do klasztoru z miłości swej macierzyńskiej wyposażyć, gwoli czemu ja tym córkom moim z połowice swej nic nie naznaczam i nie zapisuję, pewen tego po miłej małżonce mej będąc, że onych nie skrzywdzi i owszem tegom po niej pewen, że po wyposażeniu córek i po długim żywocie swym, jeśliby tej majątności Piesek nieokupiono nikomu inszemu mimo dziatki moje z nią spółdzone nie zapisze.

A co sie tknie ubogiej sumki mej, którą u różnych osób na obligach mam, to jest naprzód u JM Pana Teophila Tryzny^[31] starosty wołkowyskiego złotych półosma sto na oblig z zatyłkiem, w której sumie zastawił mi JM Pan starosta kociołek i flaszę srebrną z szpuntą i z szrubą; u JM Pana Pawła Suchodolskiego podstarościego grodzkiego wołkowyskiego na oblig pięćset i sześćdziesiąt złotych, który oblig i bez zatyłki^[32] goły, tylko z pieczętami, na którym nie więcej tylko te pięćset i sześćdziesiąt złotych mają napisać i tak wiele odzyskać; u JM Pana Marcjana Ciechanowicza^[33] na oblig czterysta i pięćdziesiąt złotych; u JM Pana Jerzego Zawgiela^[34] półtorasta złotych, którego też oblig bez zatyłku, tylko z pieczętami, za którym tylko półtorasta złotych mają od[z]skać; u JM Pana Jana Bokszy^[35] sędziego grodzkiego słonimskiego siedemdziesiąt pięć złotych, który gdy odda tedy mają JM obligi na sześćset złotych mnie dane wrócić; u Pana Jakuba Kłodzińskiego^[36] mieszczanina słonimskiego pięćset złotych na oblig; u Pana Kazimierza Afanasowicza^[37] złotych sto na oblig, który także bez zatyłku, za którym nie mają od[z]yskować tylko tę sto złotych; u Pana Jana Umiastowskiego^[38] złotych pięćdziesiąt [k. 3r] cztery; u Żydów kamienieckich^[39], na których już i prawo przewidziano dwieście złotych; u Pana Lwa Huberewicza^[40] na oblig sto złotych;

[31] Teofil Tryzna (zm. 1645) h. Gozdawa, starosta błudeński i wołkowyski, wojewoda brzesko-litewski od 1642 r.

[32] Tu w znaczeniu: bez zabezpieczenia, bez zastawu.

[33] Marcjan Ciechanowicz (zm. 1662) h. Nałęcz, podczaszy smoleński od 1636, sędzia grodzki słonimski w latach 1651–1656.

[34] Jerzy Zawgiel (Żagiell) h. Trąby odmienne, pan na włościach Kurkle i Towiany.

[35] Jan Boksza h. Oksza, sędzia grodzki słonimski.

[36] Jakub Kłodziński – brak bliższych wiadomości.

[37] Kazimierz Afanasowicz z województwem nowogrodzkim podpisał elekcję Władysława IV.

[38] Jan Kazimierz Umiastowski (zm. 1659) h. Roch III, sekretarz królewski 1635, pisarz ziemski brzesko-litewski, regent kancelarii wielkiej litewskiej 1648, poseł na sejmy, marszałek sejmu 1654 r. ze strony litewskiej.

[39] Kamieniec zw. Litewskim – gród założony w 1276 r. na trasie Kraków – Wilno oraz Brześć – Grodno, leży w zachodniej Białorusi.

[40] Lew Hubarewicz h. Radwan, siedzibą Hubarewiczów od 1539 była wieś Krasule w powiecie lidzkim.

u Pana Pawła Siekiery^[41] pięćdziesiąt złotych; u Pana Stanisława Kownackiego^[42] złotych sześćdziesiąt; u Pana Pawła Zaranka Horbowskiego^[43] złotych sześćdziesiąt; u Paniej Piotrowej Kownackiej^[44] paniej Heleny Siruciowny^[45] dwadzieścia pięć złotych; u Pana Pawła Brzozowskiego^[46] złotych dziesięć; u chłopów JK M[o]ści we wsi Pieskach trzydzieście złotych; u Żyda Hoszka w miasteczku Pieszczatce^[47] złotych dwadzieścia, które te wszystkie długi mnie winne miła Pani małżonka moja z wiadomością Ich M. Panów opiekunów swych ma od[z]yskować i z tej wszystkiej sumy, której się ta znajduje trzy tysiące trzysta i dwadzieścia cztery złote, tedy z tej sumy zapłaciwszy Panu Johanowi Harasimowiczowi^[48] długi, którym mu winien tysiąc złotych, to zostaje dwa tysiące trzysta dwadzieścia i cztery złote, tedy tę sumę ma małżonka moja na pożytek dzietek moich udać, żeby im nie tylko ta suma nie ginęła, ale i owszem stąd korzyść jaką mieli.

A co się tknie szat moich i wszelkiego ochendóstwa mego tak sukien jedwabnych, półszkarłatnych, półgranatowych, falandyszowych, futer rysich, lisich, czego wszystkiego osobliwy register z podpisem ręki mej wstawuję, tedy to tak mieć chcę, aby małżonka moja z wiadomością JM Panów opiekunów sprzedała i sumę za to zebrawszy do tamtych dwóch tysięcy trzechset i dwadzieścia czterech złotych przyłożywszy na pożytek dzietek moich obróciła, a insze rzeczy majątność moją ruchomą także konie, bydło, sprzęt domowy, co tylko jest, to wszystko w wolny szafunek jej miłej Paniej małżonce mej zapisuję. Pewen tego po niej będąc, że tego ona po długim żywocie swoim od dzietek swoich i moich nie oddali, ale to w równy dział między nie podzieli.

Chcąc też to mieć, aby za duszę moję grzeszną Pana Boga Wszchemogącego proszono i majestat Jego Święty błagano i aby msza święta przynamniej raz w tydzień, a zwłaszcza w dzień sobotni odprawowana była w kościele berezieńskim, gdzie ciało moje leżeć będzie, tedy na ten kościół berezieński złotych dwieście zapisuję takowym sposobem, iż te dwieście złotych małżonka moja z wiadomością JM księdza plebana berezińskiego i któregokolwiek z Ich Mościów Panów opiekunów ma gdzie udać na miejsce pewne, od których tych dwóch set złotych

[41] Paweł Siekiera – brak bliższych wiadomości.

[42] Stanisław Kownacki – brak bliższych wiadomości.

[43] Paweł Zarank Horbowski h. Korczak. W literaturze znane są informacje o Pawle Zaranku-Horbowskim ur. ok. 1590 r., który był sędzią brześciańskim, elektorem Jana Kazimierza w 1648, elektorem Michała Korybuta Wiśniowieckiego 1669, stolniku brzesko-litewskim 1640–1673, zmarłym 1674. Możliwe, że dane te dotyczą dwóch osób.

[44] Piotrowa Kownacka – brak bliższych wiadomości.

[45] Zapewne chodzi tu o Helenę Suchodolską z domu Syruć.

[46] Paweł Brzozowski – brak bliższych wiadomości.

[47] Pieszczatka – miejscowość na Białorusi położona przy obecnym przejściu granicznym; po stronie polskiej znajdują się Połowce.

[48] Jan Harasimowicz był mężem Anny, córki Dymitra Kijanina, spokrewniony z Syruciami.

w każdy rok czynszu kapłanowi po złotych dwadzieścia iść ma, a sama suma wiecznymi [k. 3v] czasy wcale ma być i nie ma ginąć.

Co się zaś tknie czeladki mojej, która mi wiernie, cnotliwie aż do śmierci mej służyła, której aczem z łaski Bożej popłacił i nicem nie winien, jednak według mej kondyciej szlacheckiej chcąc to im nagrodzić, a zwłaszcza Mikołajowi Rymgaile^[49], który u mnie z młodych lat służył złotych sto zapisuję, Adamowi Bucialskiemu^[50] jako za cały rok złotych trzydzieście zapisuję, Andrzejowi woznicy zapłaciwszy to, co mu winno kontentacyi jako za rok cały, złotych piętnaście zapisuje, Gierdziejowskiemu^[51] złotych dwadzieścia i parę sukien, któremu teraz zrobiono zapisuję, a inszej czeladzi drobnej, ile białymgłowom miła małżonka moja według uwagi swej i zasług ich ma popłacić.

Ojcom bernardynom słonimskim^[52] na mszę świętą złotych trzydzieście zapisuję, na co tak na kościoły jako i na popłacenie czeladzi, bo i na pogrzeb mój ten tysiąc złotych, który teraz gotowy w domu mam małżonce mej w szafunek zostawuję, a osobno teje miłej małżonce mej z miłości małżeńskiej ku niej, daje danicę[?] dawnego zapasu mego sto sześćdziesiąt czerwonych złotych, o to tylko jej miłej małżonki mej proszę, aby łaskawy wzgląd i baczenie na dziatki moje z nią spłodzone miała i o ich się dobrze starała, a lec[z?] was synowie moi nie siła i nieczęsto w tym testamencie wspominając, na mało odumieram, cnotą a rozumem żyjąc, nie ubogimi będziecie, kiedy Bogu, Ojczyźnie i Panu wiernie służyć będziecie, matce swej aż do śmierci ucciwość i posłuszeństwo oddawajcie, spólną się ręką ratujcie i dźwigajcie, błogosławieństwa się Bożego takiego jakie wasze sprawy będą na siebie spodziewając, a tymi was ostatnimi słowy żegnając w grób mój, daj Boże na wieczny pokój, nie pamiętając na wielkie grzechy moje, wchodzę i ten testament ostatniej woli mej sprawiwszy, pieczęć moją przykładam i ręką swą własną podpisuję, do którego dla lepszej pewności prosiłem o przyłożenie pieczęci i o podpis rąk ludzi zacnych JM Panów przyjaciół moich, to jest JM Pana Jana Boksy sędziego grodzkiego słonimskiego, JM Pana Jerzego Jezdowskiego^[53] i JM Pana Jana Lecewicza Mizgiera^[54], którzy JM za ustną prośbą moją pieczęci swe przycisnąć i ręce swe podpisać do tego mego testamentu raczyli.

Pisan w Pieskach dnia dwudziestego siódmego kwietnia tysiąc sześćset trzydziestego osmego roku. Которы тот тестамент запотребованемъ верху [.....] за

[49] Mikołaj Rymgałło – brak bliższych wiadomości.

[50] Adam Buciański – brak bliższych wiadomości.

[51] Gierdziejowski – brak bliższych wiadomości.

[52] Fundacja klasztoru bernardynów w Słonimie nastąpiła w 1630 r. W latach 1639–1642 zbudowano kościół pw. Świętej Trójcy, a w 1641 r. klasztor drewniany spalony przez Rosjan w 1655 r.

[53] Jerzy Jazdowski – brak bliższych wiadomości.

[54] Jan Lecewicz Mizgier – Mizgierowie h. Nowina byli osiadli w pow. słonimskim w XVI i XVII w. (S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11, Warszawa 1914, s. 138).

всєю речю в немъ Do tego testamentu ostatniej woli mej podpisuję się Jakub Pusłowski owiesny W[ielkiego] Ks[ięstwa] L[itewskiego].

Do tego testamentu ostatniej woli mej ustnie proszony pieczętarz ręką podpisuję i pieczęć przykładam [k. 4r] Jan Boksza sędzia grodzki słonimski.

Pieczętarz ustnie proszony do tego testamentu podpisuję się Jerzy Jazdowski ręką swą.

Ustnie proszony pieczętarz do tego testamentu pieczęć przykładam i ręką podpisuję Jan Lecewicz Mizgier ręką swą^[55].

REGISTR RZECZY JAKUBA PUSŁOWSKIEGO

Regestr spisania majątności ruchomej, mnie Jakuba Pusłowskiego ziemianina JKM powiatu słonimskiego, przy sprawowaniu testamentu ostatniej woli mojej w roku terażniejszym tysiąc sześćset trzydziestym ósmym, miesiąca kwietnia dwudziestego siódmego dnia pisany, to jest złota, srebra, cyny, miedzi, szat, kobierców, strzelby, wozów, koni, bydła, naczynia różnego, sprzętu wszelkiego domowego.

A naprzód:

Złoto: krzyżyk złoty, który waży czerwonych złotych piętnaście, w nim rubinów piętnaście i perła wielka jedna, łańcuszek jeden złoty w ogniwka, który waży dwadzieścia czerwonych złotych, łańcuszek drugi złoty pancierzowaty, łańcuszek trzeci cienki złoty długi, sygnet złoty z herbem moim, pierścień wielki z rubinami, pasek połowy przekładany beczułkami złotymisz.

Srebro: pasek jeden mniski, srebrny, drotowy, pasek drugi w tabliczki robiony złocisty, pasek trzeci w kółkach złocisty, łyżek wielkich staroświecką robotą z herbem moim dwanaście, łyżek nowych bez herbu dwanaście, łyżek z herbem moim dziesięć, a dwie zginęły, łyżek z osobna dwie, jedna wielka, a druga mała kozacka, łyżeczek dziecinnych małych dwie, kufel srebrny w półgarca z nakrywką, puhar złocisty wewnątrz z nakrywką jeden, puhar biały w kwarte jeden, kubków białych po półkwarty cztery, kubków beczułkowatych w jednej formie sześć, kubeczek biały w kwatyrke jeden, garnuszek biały z nakrywką większy niż kwarta, czarka biała w kwartę jedna, czareczek do gorzałki trzy, jedna złocista, a druga większa biała, trzecia też maluśka biała, szabla złocista w oprawie usarskiej w brajcarach, paski taśmiane jedwabne, czerwone, przęcki i zangel złocisty, rząd[z]ik kozacki z po[d]pierśniem i z pochwą złocisty na taśmie jedwabnej czerwonej.

Szaty zwierzchne: ferezja nowa półgranatowa fiołkowej maści rysiami nóżkowymi podszyta z kołnierzem, u niej guzów wielkich sześć srebrnych złocistych

[55] Tekst w języku ruskim.

z turkusami i czaprazka złocista z turkusem, ferezja druga falandyszu [k. 4v] przednie dobrego turkusowej maści, rysiami grzybietowymi podszyta bez kołnierza, u niej pętlic ze złotem szerokich par sześć, ferezja ciemna zielonego falandyszu, wszytka zawojkami lisiemi z kołnierzem podszyta, u niej guzy zielone jedwabne, ferezja półgranatowa łązurowa bez kołnierza wszytka i adamaszkiem jemokiskim błękitnym podszyta, u niej guzy łązurowe jedwabne, ferezja czerwona półszkarłatna dawnom strojem robiona wszytka hatłasem szkarłatnym podszyta u niej pętlice jedwabne czerwone, ferezja czarnego przednie dobrego falandyszu z kołnierzem wszytka adamaszkiem czarnem podszyta, ferezja ciemno łązurowego falandyszu bez kołnierza dobrze ponoszona, futro spod niej wypruto, a guzy jedwabne u tej ferezjej, delia półszkarłatna czerwona, długa wszytka futrem lisim szliamowym podszyta u niej guzy czerwone jedwabne, delia jasno łązurowego falandyszu długa, wszytka czerwonym adamaszkiem podszyta, a lisztwa u niej hatłasem żółta, guzików małych srebrnych złocistych smelcowanych tuzinów dwa, delia czarnego dobrego falandyszu długa, guzy u niej czarne jedwabne, niczym niepodszyta, nasuwien dzikawego adamaszku, popielicami wszytek podszyty, guzy jedwabne ze złotem, nasuwien obłoczystego falandyszu lisimi szliamami podszyta, u niego guzy jedwabne, delura długa ponoszona, falandyszu dobrego łązurowego, wszytka podszyta adamaszkiem barszczowym wzorzystym, guzy w niej jedwabne ze złotem, delia czarnego dobrego falandyszu, stara niczym niepodszyta, nasuwien czarny, stary, falandyszowy niczym niepodszyty, delura krótka stara, falandyszu łązurowego u niej guzów srebrnych beczułkowatych złocistych pięć i czaprazka złocista, wilczura tuzinka turkusawego, wilkami podszyta z rękawami szerokimi.

Dołomany: dołoman adamaszku jenukiskiego, wiśniowego nowy, u niego guzików srebrnych złocistych smelcowanych półtora tuzina, dołoman ałasu florenskiego, szkarłatnego, ponoszony, u niego guzików srebrnych złocistych smelcowanych półtora tuzina, między którymi jeden guzik mały szczyrozłoty z rubinkiem, dołoman adamaszku jenukiskiego błękitny, dobrze ponoszony, u niego guziki jedwabne, dołoman hatłasu łukiskiego, łązurowy, sztepnowany u niego guzików srebrnych złocistych tuzinów dwa, tegoż hatłasu zarękawka sobolciem opuszone, dołoman falandyszu łązurowego trochę ponoszony, u niego guziki jedwabne, dołoman także falandyszu łązurowego dobrze ponoszony u niego guziki jedwabne, ubranie falandaszowe łązurowe dwoje [k. 5r], jeden stare, a drugi nowe, czapki, kołpak, półgranacja fiołkowej maści, nowy sobolciem podszyty, kołpak drugi półszkarłatny, czerwony, trochę ponoszony sobolciem podszyty, kołpak trzeci czerwony półszkarłatny, stary, wytarty, sobolciem bardzo, kołpak czarnego falandyszu z wyłozkami marmurkowymi, kołpak falandyszowy łązurowy, wyłogi zawojku lisiego, czapek dwie niskich ponoszonych z lisimimi

wyłózkami, pasów tureckich tkanych dwa, jeden czerwony nowy, a drugi błękitny stary, nożów dwa małych w słoniowej kości, nożenki srebrem w brajarczyki subtelnie oprawione, kopieniak albo opończa tuzinku goździkowej maści, z kołnierzem skrzydlasty bają błękitną podszyty.

Kobierce i kilimy: kobierców nowych perskich trzy, kobierców adziamskich słupiatych czerwonych trochę ponoszonych dwa, kobierców soł[h]ackich starych dwa, kobierczyk stary adziamski z różą, kilimów tureckich nowych trzy, kilim czwarty turecki ponoszony, materac obłoczystego falandyszu dobry.

Strzelba: pistoletów w szarej osadzie para, bandoletów dłuższych wileńskiej roboty w wiśniowej osadzie para, bandoletów krótszych także wileńskiej roboty w wiśniowej osadzie para, pół[h]aków wileńskiej roboty starych w czarnej osadzie parzystych para, pół[h]aków w szarej osadzie nieparzystych wileńskiej roboty para, pół[h]aków staroświeckich w szarej osadzie z kością jednakich para, bandolet albo raczej muszkiet w szarej osadzie jeden, rusznica długa nowa wileńskiej roboty w czarnej osadzie, jedna rusznica ptasza prosta z krzosem w szarej osadzie stara jedna, muszkiet niemiecki wielki jeden, muszkiet polski z kołem stary jeden, hakownica wielka w szarej osadzie, oszczep do zwierz porządny, ładownicza półgranatowa łązurowa z sznurami [z] zielonego jedwabiu, prochownica do rusznic, kord w capie z fordymmentym manczastym a na fordymencie gwiazdeczki srebrne, kord drugi w faz oprawny z fordymmentem manczastym, szabla prosta w capie, paski u niej taśmiany zielone stare, pukłów dwa srebrnych do tego przędzki, dziurki i zangiel srebrny.

Cyna: mis wielkich, średnich i mniejszych sześć, półmisków głębokich herbowatych trzy tuziny, półmisków nieherbowanych półtora tuzina, półmisków małych herbowanych sześć, przystawek nowych przez herbu dwie, półmisków starych pospolitych dziewięć, przystawek starych tak wielkich jako i małych siedm, talerzów [k. 5v] głębokich z herbami tuzinów trzy, talerzów płaskich z herbami tuzinów półtora, talerzów płaskich bez herbu tuzin, talerzów starych złych sześć, miednic z nalewkami dwie, flaszka wielka we cztery garce, flasz dwie wielkich po trzy garce, flasz kwadratowych po półgarca, cztery flasz we trzy węgły z puzdra cztery, flaszka płaska w półgarca, flaszka okrągła w kwartę, konewek półgarcowych dwie, koneweczek kwartowych dwie, kuflów cynowych dwa, lichtarzów cynowych dwa, solniczek cynowych trzy, lichtarzów mosiądzowych okrągłych z rurkami par cztery, lichtarz mosiądzowy drotowy jeden, lichtarzyk mosiądzowy płaski jeden, szczytce mosiądzowe dwie, szczytce żelazne polerowane troje, fajerka mosiądzowa jedna, miednic mosiądzowych dwoje.

Miedź: kotłów wielkich piwnych dwa, kociołków mniejszych do chmielu dwa, bań gorzałczanych z czapkami i rurami trzy, halembików z czapkami i rurami dwa, garców kuchennych starych dwa, kociołków kuchennych trzy, panewek miedzianych wielkich cztery, panewek mniejszych pięć.

Skrzynie szatne i wozowe: skrzynia do rydwana nowa z zamkiem żelazem pobielanym okowana wszytka, skórą juchtową obita, skrzynia biała szatna do kolasy z zamkiem okowana, z wierzchu skórą obita, skrzynia biała szatna do kolasy z zamkiem żelazem porządnie okowana, skrzynia druga szatna do kolasy z zamkiem okowana, z wierzchu skórą obita, skrzynia trzecia wozowa mniejsza, biała okowana z zamkiem, skrzyń wielkich, wysokich i długich do szat dwie z zamkami porządnie okowane i malowane, skrzyń także wielkich dwie białych z zamkami okowanych, skrzynia trochę mniejsza biała z zamkiem okowana do chust białych, skrzynia wielka spiżarna okowana porządnie z zamkiem.

Szkatuły i puzdra: szkatuła wielka z sprawami dębowa, okowana pobielaniem żelazem, szkatułka podróżna okowana porządnie, szkatułka nowa mniejsza okowana, puzder wielkich i małych z fłaszami szklanemi sześć, puzdro wielkie okowane z zamkiem do cyny.

Wozy: rydwan skórą obity żelazem pobielaniem okowany, wierz[ch] suknem łązurowym pokryty, kolasa kowana porządna, skórą obita, żelaza koło niej pobielane, kolasa kowana nowsza na cztery konie rokitą opleciona, kolasa druga stara na cztery konie kowana, także rokitą opleciona, kolasa mała z obodziastymi kołami na parę koni, stara kolasa mała na jednego konia z obodziastymi kołami, kół starych, złych kowanych para.

Szory: szor na sześć koni [k. 6r] z uzdami i biczami w pół pojeżdżony, szor drugi na cztery konie stary z uzdami, szor trzeci na trzy konie stary z uzdami, naszelniki dwoje do kolas, chomątów z nabiodrkami dwoje, siodeł woźnickich dwie, pasy rzemienne do wozów.

Siodła: siodło usarskie falandyjszym łązurowym kryte z strzemionami żelaznymi i ze wszytkimi potrzebami, czaprak do niego półgranatowy z jedwabną frądzlą stary, jarczak nowy, tak złościy, siedzenie safianem błękitnym kryty sztep[n]owany, strzemiona żelazne ze wszytkimi potrzebami, kulbaka pojeżdżona ze wszytkimi potrzebami, strzemiona żelazne, mitiuk do tej kulbaki [z] obłoczystego sukna ponoszony, siodło na kształt usarskiego z niemiecka robione stare, bez potrzeb, munsztuków usarskich bez nagłówków dwa, munsztuczek kozacki z nagłówkiem, uzdeczek z wędziłkami trzy, kontorów juchtowych, nowych dwa.

Konie: koni siwych woźników sześć, koni gniadych młodych trzy, podjeżdżków cisawych dwa, źrebców młodych dwuletnich dropiatych dwa, klacz siwych roboczych dwie.

Bydło w oborze tak rogate jako i nierogate: wołów dwa, krów starych trzynaście, jałowego bydła młodego tak jałoszek jako i byczków czternaście, owiec starych dwadzieścia i cz[w]oro, młodych jagniąt piętnaścioro, kóz starych troje.

Do tego rejestru podpisuję się Jakub Pusłowski owiesny W[ielkiego] Ks[ięstwa] L[itewskiego] ręką swą.

Słownik wyrazów i wyrażeń staropolskich

- Adamaszek – tkanina, zazwyczaj produkowana z jedwabiu lub wełny.
- Atłas (hatłas) – materiał jedwabny.
- Alembik (halembik) – naczynie do produkcji alkoholu.
- Baja – materiał wełniany.
- Bandolet – rodzaj broni palnej, krótka strzelba zwykle z zamkiem kołowym i żelazną antabą przy podporze lufy, używany przez kawalerię w XVII w.
- Bania z czapkami – naczynie z przykryciem, w którym znajdują się powybijane dziurki.
- Barszczowy – czerwień buraczana.
- Brajcar – haczyk do pasa od szabli.
- Cisawy – maść konia koloru jasnobrązowego.
- Czaprak – przykrycie konia.
- Czapraska – pętlice srebrne przyszyte na żupanach.
- Delia – okrycie męskie podbite futrem z szerokimi rękawami, noszone w XVI i pierwszej połowie XVII w.
- Delura – inna nazwa delii.
- Dołman – rodzaj kurtki węgierskiego pochodzenia z wąskimi rękawami, zapinanej na guzy, często szamerowanej.
- Dropiaty – ubarwiony jak drop, ciemno-sino-czerwony.
- Drotowy – wykonany z drutu.
- Dzikawy – barwa stalowo-srebrna.
- Fajerka – mosiężny przedmiot służący do grzania pościeli.
- Falandysz – gatunek sukna holenderskiego lub angielskiego.
- Ferezja – suknia wierzchnia, luźna (nie przepasana).
- Flasza w trzy węgły – butelka ozdobna, w kształcie trójkąta.
- Fordyment manczasty – (furdymment) rękojeść do lewej ręki.
- Guzy – guziki.
- Hakownica – broń palna ręczna, funkcjonowała od pocz. XV w., przy lufie był zamontowany hak służący do osłabiania odrzutu, broń tę zahaczano o mur lub wóz bojowy.
- Halembik – zob. alembik.
- Hatłas – zob. atłas.
- Jarczak – lekkie siodło.
- Juchtowa skóra – rodzaj skóry baraniej lub cielęcej barwionej na czerwono.
- Kobierzec adziamski słupasty czerwony – określenia kobierców tzw. perskich, kobierce adziamskie były używane podczas ceremonii ślubnych.
- Kołpak – nakrycie głowy o kolistym denku i futrzanym otoku, zwykle dość wysokim, hełm.
- Kontor – tu w znaczeniu worków skórzanych.
- Kopieniak – opończa, ubiór wierzchni w formie kaftana, często podbity futrem.

- Kord w capie – rodzaj miecza w pochwie, zwykle ze skóry baraniej.
- Kowany – kuty.
- Krzos – krzesiwo u strzelby.
- Kulbaka – siodło używane przez kawalerię.
- Łazurowy – bardzo nasycony błękitny kolor.
- Maść goździkowa – barwa, kolor czerwony.
- Miednice z nalewkami – miedziane naczynie, garnek z uszkiem służącym do nalewania.
- Mitiuk (mituk) – krótki czaprak na konia.
- Mniski – mniszy, zakonny.
- Munsztuk – żelazny pręt stanowiący część uzdy.
- Muskiet – wojskowa długa broń palna, wymagająca przy strzelaniu podpórki (forkietu).
- Nabiodrki – część zbroi lub szorów końskich.
- Nagłówek – ozdobne zakończenie nakrycia łba końskiego.
- Nalewka – niewielkie naczynie do nalewania.
- Nasuwien – suknia wierzchnia.
- Naszelnik – część uprzęży zakładana na końcu dyszla.
- Nożkowe – futro z łapek zwierzęcych.
- Obłoczyste – tu w znaczeniu lekkie, delikatne.
- Obodziasty – okrągły, owalny.
- Okowany – okuty.
- Opończa – (kieraja, kopieniak, opona) obszerny płaszcz męski noszony w Polsce przez szlachtę jako strój podróżny, służyła także jako płaszcz chroniący przed deszczem, bywała wykonywana z adamaszku, atlasu lub sukna.
- Panewka – część strzelby, na którą posypywano proch.
- Półgranacja – pół granatu, grube sukno granatowe.
- Półosma – siedem i pół.
- Pobielać – powlekać białą farbą, tu żelazo pobielane, czyli ocynkowane.
- Podjezdek – mały konik.
- Podpiersień – rzemień, pas pod piersiami konia.
- Popielica – futro z popielic.
- Półhak – (muskiet, rusznica) krótka broń palna, był to ówczesny pistolet kieszonkowy.
- Półszkarłat – materiał koloru szkarłatnego (ciemna odmiana czerwieni).
- Przędzki – sprzączka.
- Przystawek – półmisek.
- Pukłowa – dwa pukle, pukiel: ozdoba wypukła na rzędach końskich.
- Rokita – gatunek wierzby, witki używane do wyplatania boków wozów.
- Rusznica – (muskiet, półhak) dawna ręczna broń palna, funkcjonowała od XV w.
- Rydwan – tu w znaczeniu: wóz podróżny z nakryciem.
- Rząd koński – składał się z siodła ze strzemionami, podpiersia, podogonia.
- Safian – skóra pochodzenia tureckiego.

Sklep – podziemie, piwnica.
Smelcowany – zdobiony metalem.
Sobolciem opuszone – lamowanie futrem sobolim brzegów ubioru.
Sprawy – dokumenty.
Suty – obfity.
Szara osada – tu oprawa, kabura na pistolety.
Szlamowe futro – futro wykonane z boków i brzuchów lisich lub rysich.
Szory – rząd koński.
Sztepowany (stepowany) – wyszywany.
Wilczura – wilcze futro.
Wyłozki marmurkowe – brzegi sukni i rękawów wykonane z futra czarnego lisa.
Zangel – zapewne chodzi tu o rodzaj klamerki w kształcie szczypiec.
Zawojki – „zawicie” wokół głowy, często były wykonane z delikatnych futer.

STRESZCZENIE

MAGDALENA KACZOR
ZDZISŁAW PIETRZYK

Testament i registr rzeczy Jakuba Pusłowskiego z 1638 r.

W części wstępnej przedstawiono syntetycznie informacje o wybitnych przedstawicielach rodu Pusłowskich, którego archiwum znajduje się w Bibliotece Jagiellońskiej, oraz o autorze wydawanego dokumentu. Zaprezentowano i opatrzone komentarzem testament i registr ruchomości Jakuba Pusłowskiego.

SŁOWA KLUCZOWE

Archiwum Pusłowskich, Biblioteka Jagiellońska, rękopisy, dokumenty życia prywatnego szlachty, Wielkie Księstwo Litewskie

SUMMARY

MAGDALENA KACZOR
ZDZISŁAW PIETRZYK

Testament and Register of Belongings of Jakub Pusłowski from 1638

The first part presents synthetic information about outstanding members of the Pusłowski family, the archive of which is stored at the Jagiellonian Library, as well

as on the author of the published document. The summary discusses the testament and property register of Jakub Puśłowski.

KEYWORDS

Pusłowski archive, Jagiellonian Library, manuscripts, noble private papers, Lithuanian noble, The Grand Duchy of Lithuania

BIBLIOGRAFIA

- Chwalba A., *Ostatni salon PRL. Rzecz o Franciszku Xawerym hrabim Puśłowskim*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2015.
- Konarski S., *Puśłowski Franciszek Ksawery*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 417–418
- Kosiński A.A., *Przewodnik heraldyczny. Monografie kilkudziesięciu znakomitszych rodzin, spis rodzin senatorskich i tytuły honorowe posiadających*, W.L. Anczyc, Kraków 1877.
- Pietrzyk Z., *Diariusz Jakuba Puśłowskiego z lat 1611–1625*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 52: 2002, s. 119–130.
- Rostworowski E., *Popioły i korzenie. Szkice historyczne i rodzinne*, Znak, Kraków 1985.
- Rostworowski E., *Puśłowski Wojciech*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 423–427.
- Rostworowski E., *Puśłowski Zygmunt*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 427–429.
- Rostworowski M., *Puśłowski Franciszek Ksawery*, *Polski słownik biograficzny*, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 418–421.
- Tastamienty szlachty i miaszczan Biełarusi druhoj pałowy XVI st. (z aktawych knih Nacyjanalnaha histarycznaha archiwa Biełarusi)*, red. A.B. Dounar, Biełaruskaja Encykłapiedyja, Minsk 2012 = *Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другой паловы XVI ст. (з актавых книг Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі)*, складальнікі: А.Ф. Аляксандрава, В.У. Бабкова, І.М. Бобер, пад нав. рэд. А.Б. Доўнара, Беларуская Энцыклапедыя, Мінск 2012.
- Testamenty mieszczan warszawskich od XV do końca XVII wieku. Katalog*, oprac. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, K. Warda, Semper, Warszawa 2010.
- Testamenty w księgach wileńskich z XVI i XVII wieku. Katalog*, oprac. K. Frejlich, Semper, Warszawa 2017.
- Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11, Warszawa 1914.
- Zlot I., „*Spuścizna Rzeczypospolitej Obojga Narodów*”. *Polskie, litewskie i białoruskie dziedzictwo pozostałe po rodzinie Puśłowskich*, „Nowa Biblioteka. Technologie Informacyjne i Media” 2017, nr 1 (24), s. 79–84.